

STOLETÍ ČESKO-ŽIDOVSKÝCH PŘÍBĚHŮ
VÝBĚR Z ROZHOVORŮ CENTROPY V ČESKÉ REPUBLICE

Zpracovala Marie Vrbová

Obsah

Co je Centropa?.....	4
Úvod	5
Rodina – Náboženský život	11
Dětství – Volný čas	16
Válka	22
Po válce	29
Slovník	36
Přílohy – Mapy	43
Literatura	49

Co je Centropa?

Centropa vytváří vzdělávací platformu pro mapování života Židů ve střední a východní Evropě. Projekt je založený hlavně na materiálech, které se Centropě podařilo získat od jednotlivých pamětníků. Spojuje především archivní materiály, orální historii a dobové rodinné fotografie.

Od roku 2000 jsme provedli skoro 1200 rozhovorů s pamětníky z patnácti evropských zemí, včetně Turecka, a digitalizovali jsme více jak 22 600 dobových rodinných fotografií. Tyto příběhy jsme zpřístupnili na internetu v databázi Centropy v němčině, angličtině či v maďarštině.

Zaznamenané výpovědi se netýkají jen holocaustu, nýbrž i toho, jak židovské rodiny ve 20. století žily.

S využitím moderní technologie bychom chtěli navázat digitální most ke ztracenému světu. Chceme vytvářet projekty nejen pro učitele, ale i ve spolupráci s nimi. Naším cílem je nejen učitelům, ale i jejich studentům zprostředkovat lepší porozumění židovského dědictví v jejich regionu.

Naši historikové společně s tvůrci filmů vytvořili dvoudílný vzdělávací program: databázi zachráněných vzpomínek, která čítá přes dvacet biografických filmů, a „Border Jumping Community“, interaktivní projektovou stránku pro studenty. Tímto způsobem vdechujeme život příběhům židovských rodin z minulého století.

Internetová síť sdružuje více než 550 škol v 17 zemích, ve kterých Centropa pravidelně pořádá vzdělávací semináře pro učitele. V České republice je jejím partnerem Židovské muzeum v Praze.

Úvod

Před válkou

Československá republika byla založena 28. října 1918 jako jeden z nástupnických států rakousko-uherské monarchie. V době svého vzniku se rozkládala na území českých zemí (Čechy, Morava, Slezsko), Slovenska a Podkarpatské Rusi. Československo však spolu s poměrně rozsáhlým územím získalo i několik národnostních menšin – m.j. německou, maďarskou a rusínskou. K početnějším patřila i židovská minorita.

Celkový počet Židů žijících za 1. republiky v Československu byl přibližně 350 000, tj. 2,4 % obyvatelstva.¹ Rozmístění židovské menšiny však nebylo na celém území republiky rovnoměrné. Podle údajů ze sčítání lidu z roku 1930 složení židovské populace v jednotlivých územních částech bylo takovéto: v Čechách žilo 76 301 Židů, tj. 1,07 % (z celkového počtu obyvatel v této oblasti), na Moravě a ve Slezsku 41 250, tj. 1,16 %, na Slovensku 136 737, tj. 4,11 % a v Podkarpatské Rusi 102 542, tj. 14,14 %.²

Kromě rozdílů v židovském osídlení v jednotlivých regionech 1. republiky lze ve vztahu k náboženské a národnostní identitě Židů rozpoznat i dva zajímavé trendy. Z pohledu náboženské identity byly Čechy nejvíce sekularizovanou částí Československa nejen v souvislosti s křesťanskou společností, ale i s židovskou komunitou. Výrazná sekularizace českých Židů byla patrná i na omezené návštěvnosti synagogy. Většina těchto Židů chodila do synagogy pouze na vysoké svátky. Tato sekularizace byla ovlivněna i tím, že se Židé soustředili zejména do velkých českých měst, např. Prahy, Teplic, Plzně, Karlových Varů, Liberce, Ústí nad Labem a Českých Budějovic.³

Na rozdíl od českých Židů se moravské a slezské židovstvo vyznačovalo výraznější inklinací k judaismu, a proto i s větší důsledností dodržovalo židovské náboženské zvyky a tradice. Další zřejmý rozdíl oproti českým Židům byla koncentrace

¹ Podle sčítání lidu z roku 1930 žilo 356 830 Židů v celém Československu. In: Čapková, K., Frankl, M., Brod, P., heslo „Czechoslovakia“, in *The Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, V. I, YIVO Institute for Jewish Research, New Heaven - London 2008, s. 376.

² Čapková, K., Frankl, M., Brod, P., heslo „Czechoslovakia“, in *The Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, V. I, YIVO Institute for Jewish Research, New Heaven - London 2008, s. 376.

³ *Ibid*, s. 375.

Židů v menších moravských a slezských městech, např. Brno, Moravská Ostrava, Hodonín, Jihlava, Olomouc, Opava, Prostějov a Český Těšín.⁴

Na Slovensku byla situace o něco složitější, neboť existovaly zřetelné rozdíly mezi židovskou komunitou v západním a východním Slovensku. Židé obývající západní část prošli výraznou akulturací na rozdíl od Židů žijících ve východním Slovensku, kteří stále vyznávali tradiční náboženský způsob života částečně ovlivněný chasidismem.⁵ Nejpočetnější židovské komunity obývaly zejména tato města: Bratislava, Košice, Bardejov, Michalovce, Nitra, Prešov, Dunajská Streda, Trnava, Nové Zámky a Žilina.⁶

Bezesporu nejvíce ortodoxních Židů z celé Československé republiky však žilo na Podkarpatské Rusi, kde nejsilněji převládl vliv chasidismu. Chasidismus měl v této oblasti silnou tradici, neboť z tohoto kraje pocházelo několik významných chasidských dynastií, ke kterým se hlásila značná část místních Židů.⁷ Židé v Podkarpatské Rusi žili zejména ve čtyřech velkých městech: Mukačevo, Užhorod, Berehovo a Chust, dále pak ve štetlech a vesnicích.⁸ Výrazné procento z nich inklinovalo k ortodoxnímu judaismu.

Druhým výrazným trendem projevujícím se ve vztahu k československým Židům byla jejich národnostní identita. V této otázce židovské obyvatelstvo rovněž nezůstalo jednotné, neboť v českých zemích (Čechy, Morava, Slezsko) se velká většina Židů v meziválečném období relativně rychle jazykově přizpůsobila a přibližně polovina z nich se přihlásila k československé národnosti. V této oblasti však žili i německy mluvící Židé – nejvíce v pohraničí a dále ve městech s početnou německou menšinou, např. v Praze, Ostravě, Brně a Plzni. Značná část z nich využila možnost přihlásit se právě k židovské národnosti.⁹ Lze předpokládat, že je k tomu vedly dva důvody: na Moravě to byl zřejmě jejich ortodoxnější způsob života, v regionech s výraznou německou menšinou možnou motivací byla snaha vyjádřit svou podporu československé republice.¹⁰ Ta musela čelit tlaku silné německé menšiny a zavedením

⁴ *Ibid*, s. 375.

⁵ Čapková, K., Frankl, M., Brod, P., heslo „Czechoslovakia“, in *The Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, V. I, YIVO Institute for Jewish Research, New Heaven - London 2008, s. 376.

⁶ *Ibid*, s. 375.

⁷ Jejich dorozumívacím jazykem byl jidiš.

⁸ Čapková, K., Frankl, M., Brod, P., heslo „Czechoslovakia“, in *The Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, V. I, YIVO Institute for Jewish Research, New Heaven - London 2008, s. 375.

⁹ Ta byla ovlivněna právě mírou akulturace či naopak ortodoxie jednotlivých Židů. Československo umožnilo Židům přihlásit se při sčítání lidu k židovské národnosti bez nutnosti znalosti židovského jazyka, tj. hebrejštiny či jidiš. Toto právo bylo zakotveno již v československé ústavě z roku 1920. In: Wlaschek, R. M., *Juden in Boehmen. Beitrage zur Geschichte des europaischen Judentums im 19. und 20. Jahrhundert*, Muenchen, R. Oldenbourg Verlag 1990, s. 160.

¹⁰ Čapková, K., *Češi, Němci, Židé? Národní identita Židů v Čechách 1918-38*, Praha – Litomyšl, Paseka 2005, s. 50-51.

židovské národnosti a možnosti přihlásit se k ní došlo do jisté míry ke snížení počtu lidí hlásících se k německé národnosti.

Na Slovensku se situace vyvíjela obdobným způsobem. Většina slovenských Židů si zvolila židovskou národnost, protože odpovídala jejich tradičnímu způsobu života. Stejně tak i podkarpatští Židé se ve většině případů identifikovali s židovskou národností. Pro ně však judaismus neznamenal jen náboženství, ale promítal se prakticky do všech aspektů jejich života (sociální, ekonomický, kulturní).

Období mnichovské a válečné

Zlomovým okamžikem ve vztahu československé společnosti k židovským spoluobčanům se stala Mnichovská dohoda z 30. září 1938, v jejímž důsledku Československo ztratilo nejen část území, ale výrazně se proměnila i jeho politická scéna.¹¹ Za druhé republiky (1. října 1938 – 14. března 1939) se začaly v československé společnosti a politice prosazovat nacionalistické a fašistické tendence. Navzdory silné integraci Židů v českých zemích a židovské loajalitě vyjádřené přihlášením se mnohých z nich až už k československé či židovské národnosti, i do československé společnosti postupně pronikaly a usazovaly se protižidovské nálady.

Mnichovská dohoda se tak stala počátkem výrazných změn a zhoršující se situace Židů na československém území. Po Mnichovské dohodě většina z 27 073 Židů opustila okupovaná území a odešla do vnitrozemí. V pohraničních oblastech zůstalo asi jen 2 363 Židů.¹² Ti se však okamžitě po okupaci stali terčem perzekuce, podobně jako Židé v Říši. Vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava 15. března 1939 a jeho zabrání Němci ještě více ztížilo Židům již tak omezenou možnost emigrovat. Legální cestou se to podařilo asi 26 000, několik tisíc převážně mladých lidí emigrovalo ilegálně. Ve snaze zachránit alespoň židovské děti byly vypraveny dva dětské transporty, které odvezly do Anglie 669 dětí a na jejichž organizaci se podílel i Nicholas Winton.¹³

Na území protektorátu začala být od září 1941 zaváděna nařízení omezující Židy. Mezi prvními byla vyhlášena povinnost nosit žlutou hvězdu (od šesti let). Dále byla omezena jejich svoboda pohybu a židovské děti nesměly navštěvovat nežidovské

¹¹ V důsledku Mnichovské dohody muselo Československo podstoupit Německu Sudety a o něco později v důsledku 1. vídeňské arbitráže odevzdalo Maďarsku jižní část Slovenska.

¹² Wlaschek, R. M., *Juden in Boehmen. Beitrage zur Geschichte des europaeischen Judentums im 19. und 20. Jahrhundert*, Muenchen, R. Oldenbourg Verlag 1990, s. 92.

¹³ Původně byl zorganizován ještě třetí, který měl odjet 1. září 1939, ale kvůli vypuknutí 2. světové války již neodjel.

školy. První transporty byly vypraveny v říjnu 1941 do Lodže a Minsku. Další deportace byly směřovány do terezínského ghetta, kam bylo mezi 24. listopadem 1941 a 30. březnem 1945 odvezeno přes 75 000 Židů, z nichž však značná část byla později poslána dále na východ.¹⁴

Na Slovensku po vyhlášení nezávislosti 14. března 1939 byla rovněž vydána řada nařízení omezující působení Židů v ekonomickém a profesním životě. Pro Židy byly rovněž založeny zvláštní pracovní jednotky. Navíc Slovensko aktivně spolupracovalo s Německem – dobrovolně vydávalo své židovské obyvatelstvo k deportacím a za každého deportovaného Německu platilo 500 říšských marek. Mezi 25. březnem a 20. říjnem 1942 bylo ze Slovenska odvezeno do Osvětimi a lublaňské oblasti 57 628 Židů.¹⁵ Z toho přežilo jen několik set. Přibližně 25 000 slovenských Židů nebylo vůbec povoláno do transportu a to ze dvou důvodů: buď získali hospodářskou výjimku od slovenského státu nebo byli internováni v pracovních táborech Sereď, Vyhnie či Nováky.

Po okupaci Podkarpatské Rusi Maďarsko deportovalo v srpnu 1941 na východ 18 000 podkarpatských Židů, kteří byli zabiti Němci. Další transporty Židů byly vypraveny až po německé okupaci Maďarska v roce 1944. Do Osvětimi bylo odvezeno 130 000 Židů pocházejících z jižního Slovenska a Podkarpatské Rusi.¹⁶

Po válce

Židovská populace na území celého předmnichovského Československa byla holocaustem zasažena stejně tvrdě jako ve většině evropských států, které byly během 2. světové války podřízeny Německu či s ním spolupracovaly. Do českých zemí se po válce vrátilo přibližně 24 395 Židů. Z toho asi 8 500 byli Židé původem z Podkarpatské Rusi, kteří se po jejím připojení k Sovětskému svazu rozhodli přijmout československé občanství a odejít do Československa. Ze slovenské židovské komunity podle odhadů přežilo 30 000 Židů a na Podkarpatské Rusi kromě již zmíněných 8 500 Židů přežilo asi 6 500 Židů.¹⁷

Nicméně i po svém návratu do Československa museli Židé čelit řadě problémů. Zaprvé proces navrácení majetku zabraného v důsledku arizace byl neúměrně

¹⁴ Wlaschek, R. M., *Juden in Boehmen. Beitrage zur Geschichte des europaeischen Judentums im 19. und 20. Jahrhundert*, Muenchen, R. Oldenbourg Verlag 1990, s. 160.

¹⁵ Čapková, K., Frankl, M., Brod, P., heslo „Czechoslovakia“, in *The Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, V. I, YIVO Institute for Jewish Research, New Heaven - London 2008, s. 379.

¹⁶ Čapková, K., Frankl, M., Brod, P., heslo „Czechoslovakia“, in *The Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, V. I, YIVO Institute for Jewish Research, New Heaven - London 2008, s. 380.

¹⁷ *Ibid*, s. 380.

protahován. Navíc Židům, kteří se v roce 1930 při sčítání lidu přihlásili k německé či maďarské národnosti, nebyl majetek vůbec navrácen, neboť byli považováni za národnostně nespolehlivé. Zadruhé s Židy, kteří se před válkou přihlásili k německé národnosti, bylo zacházeno stejně jako s německým obyvatelstvem.¹⁸ V některých případech byli i v rámci odsunu Němců odtransportováni do Německa.

V důsledku vysokých ztrát československého židovstva za okupace byl po válce obnoven jen minimální počet židovských obcí. V roce 1947 bylo československým státem oficiálně uznáno 33 obcí v Čechách (původně 162), 16 na Moravě (původně 45), 6 ve Slezsku (původně 11) a na Slovensku 79.¹⁹

Počet Židů žijících po válce v Československu se ještě snížil a to v souvislosti se založením samostatného izraelského státu a s vystěhovaleckou vlnou z Československa, která následovala. V období 1948-49 emigrovalo do Izraele přibližně 18 247 Židů. V důsledku toho podle odhadů koncem 50. let na celém území Československa žilo už jen 15 000 - 18 000 Židů.²⁰

Vztahy mezi Československem a vznikajícím izraelským státem byly velmi dobré a Československo Izrael nezanedbatelným způsobem podporovalo (dodávky zbraní, výcvik vojáků). Záhy však byla tato spolupráce v důsledku politického rozkolu SSSR a Izraele ukončena. Tento rozchod se stal příčinou problémů, kterým poté museli Židé v Československu čelit. V 50. letech v souvislosti s hledáním politických nepřátel ve vlastních řadách, tj. v komunistických stranách jednotlivých států, byly ve státech sovětského bloku zinscenovány politické procesy. Podobně i v Československu se konala tato vykonstruovaná soudní řízení. Jedním z nich byl právě soud s Rudolfem Slánským v roce 1952, ve kterém se výrazně projevil motiv antisemitismu a antisemitismu. V procesu se Slánským bylo z jedenácti obžalovaných odsouzeno k trestu smrti osm osob židovského původu.²¹ Projevený antisemitismus byl pro řadu Židů, kteří v ideu komunismu věřili, šokující a vedl k jejich vystřízlivění.

Pád komunistického režimu v Československu v listopadu 1989 poskytl prostor pro další směřování židovské komunity. Nové vedení židovské komunity usilovalo o obnovení kulturního a náboženského života. Názory na náboženské směřování

¹⁸ Wlaschek, R. M., *Juden in Boehmen. Beitrage zur Geschichte des europaeischen Judentums im 19. und 20. Jahrhundert*, Muenchen, R. Oldenbourg Verlag 1990, s. 205.

¹⁹ Sedlák, P., *Obnovování a organizace židovských náboženských obcí v českých zemích po druhé světové válce*, Federace židovských obcí v ČR. <http://www.fzo.cz/o-nas/historie/>

²⁰ Heitlingerová, A., *Ve stínu holocaustu a komunismu. Čeští a slovenští židé po roce 1945*, Praha, G plus G 2007, s. 30.

²¹ Frankl, M., heslo „Slánský trial“, in *The Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, V. II, YIVO Institute for Jewish Research, New Heaven - London 2008, s. 1758.

židovské komunity (konzervativní či liberální), zejména v pražské obci, však nebyly zcela jednotné.

Dnes podle odhadů v České republice žije přibližně 15 – 20 000 Židů. Z toho asi pouze 3 000 jsou členy 10 židovských obcí sdružených ve Federaci židovských obcí (původně Rada židovských náboženských obcí v zemích České a Moravskoslezské, RŽNO – zastřešující orgán). 2 000 Židů je zaregistrováno v židovských spolcích.²²

²² *Statistika*, Federace židovských obcí v ČR. <http://www.fzo.cz/o-nas/statistika/>

Rodina – Náboženský život

Asaf Auerbach

(nar. 1928) – Palestina, Praha

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/cs/biography/asaf-
auerbach](http://www.centropa.org/cs/biography/asaf-auerbach)

(Malý Asaf Auerbach v Palestině)

Tatínek pocházel z rodiny velmi chudých německých Židů. Maminka zase pocházela z česko-židovského středostavovského prostředí.

Mládí mých rodičů bylo poznamenáno příslušností k **sionistickému hnutí**. Tam se zřejmě seznámili a připravovali na návrat do Země zaslíbené. Připravovali se na práci v **kibucu** na nějakém statku a učili se ivrit, tedy novodobé hebrejštině. V roce 1922 emigrovali do tehdejšího britského protektorátu Palestina. Stali se členy kibucu v Bet Alfě, patřili mezi zakládající členy.

Já s bratrem jsme se narodili v Palestině. Nejdřív bratr Ruben na Silvestra v roce 1924 a pak já v květnu 1928. Rodiče se rozhodli

vrátit se do Československa koncem roku 1930. Vracela se tehdy řada rodin, asi hlavně ze zdravotních důvodů, jsou tam dost jiné klimatické podmínky, než na jaké byli zvyklí.

Tatínek pak pracoval jako účetní revizor.

Jiří Franěk

(1922 - 2007) – Vysoké Mýto

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/biography/jiri-
franek](http://www.centropa.org/biography/jiri-franek)

(Jiří Franěk se svým starším bratrem Františkem)

Rodiče se poznali na všesokolském sletu. Maminka myšlenkově inklinovala právě k česko-židovství. Z tatínkovy strany to bylo spíše češství. Ale v té rodině bylo česko-židovství velice zakořeněno, protože jsme byli příbuzní s **Viktorem Vohryzkem**, který byl považovaný za zakladatele **Česko-židovského hnutí**.

My jsme žili křesťanským životem, i když jsme s o rok starším

bratrem absolvovali **bar micva**, a také jsme doma slavili Nový rok a Dlouhý den. To byl však veškerý náš náboženský život, protože do synagogy jsme chodili tak dvakrát do roka.

Tatínek zemřel poměrně brzy, v roce 1931, takže nás živila maminka. Ona vlastnila podnik na výrobu ložního prádla. Její obchodní partner z Ameriky si mě oblíbil, a když se situace začala zhoršovat, pozval mě do USA a poslal mi **affidavit**. Ale ten mi nedošel, protože se dost kradly.

Eva Meislová

(nar. 1923) – Tábor

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/eva-meislova>

(Eva Meislová se svými prarodiči)

Narodila jsem se do české židovské rodiny. Doma jsme mluvili česky. Můj tatínek vlastnil obchod se sukrem a maminka se starala o domácnost.

Moji rodiče nebyli vůbec pobožní. Tatínek prý podle maminky dokonce z víry vystoupil, protože nechtěl platit podle něj příliš vysokou daň. Navíc byl silný kuřák, pil hodně kávu a rád s přáteli chodil do kavárny. Maminka také nebyla pobožná a do „kostela“ (synagogy) chodila jen na velké svátky ale spíše proto, aby ukázala nové šaty a popovídala si s kamarádkami.

Patřili jsme k židovské střední třídě jako většina z asi 800 Židů, kteří žili v Táboře. Několik pobožných rodin v Táboře sice žilo, ale ostatní nedodržovali ani **šabat**. Jako děti jsme sice chodily na náboženství, ale do „kostela“ jsme chodili jen na **Jom kipur** a **Roš hašana** (Nový rok). Maminka nevařila **košer** a jedli jsme i vepřové. Židovské svátky jsme neslavili, Vánoce ano.

Alice Klímová

(nar. 1928) – Praha

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/cs/biography/alice-
klimova](http://www.centropa.org/cs/biography/alice-klimova)

(Alice Klímová se starší sestrou Emilií)

Narodila jsem se do české židovské rodiny. Doma jsme mluvili česky a německy.

Patřili jsme ke střední třídě, maminka se starala o domácnost a tatínek měl malý podnik na výrobu elektrovodů. Rodiče byli společenší, scházeli se s přáteli, rádi chodili do divadla a do opery.

Moji rodiče nebyli nábožensky orientovaní, nevařili jsme košer, nemodlili jsme se. Svátky jsme však dodržovali a na **Roš hašana** jsme chodili do synagogy. Rodiče se hlásili k židovství, ale zároveň i k české národnosti.

Jan Fischer

(1921 – 2011) – Praha

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/cs/biography/jan-
fischer](http://www.centropa.org/cs/biography/jan-fischer)

(rodina Jana Fischera s chůvou)

Tatínek pracoval jako velkoobchodník zastupující německé firmy v Československu. Dostával od nich zboží a to pak prodával obchodníkům. Maminka byla ženou v domácnosti, což bylo v té době běžné.

Tatínek však v roce 1938 o svou práci přišel. Navíc měl ještě v té době dluhy, protože německé zboží se tehdy samozřejmě hůře prodávalo. A tatínek, protože byl čestný obchodník a nemohl je zaplatit, spáchal sebevraždu. Tak jsme s bratrem a maminkou zůstali bez peněz.

Naše rodina byla asimilovaná, nejedli jsme košer, nechodili jsme do synagogy. V té době to nebylo nic výjimečného. Stýkali jsme se stejně asimilovanými Židy.

Liselotte Teltscherová

(1921 – 2009) – Mikulov, Jeruzalém

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/cs/biography/
liselotte-teltscherova](http://www.centropa.org/cs/biography/liselotte-teltscherova)

(Liselotte Teltscherová v roce 1946)

Narodila jsem se ve Vídni, ale s rodiči a sestrou jsme bydleli v Mikulově.

Moje maminka byla ženou v domácnosti a tatínek byl velkoobchodníkem s vínem.

Moji rodiče nebyli moc nábožensky založení. Ale u Židů je to hodně o tradici. Chodili jsme do synagogy na velké svátky. Hlavně tatínek chodil – zaprvé, protože ho volali k Tóře, aby předčítal. To bylo spojeno i s tím, že potom dával nějaké peníze pro chudé a pro různé účely. Druhým důvodem, proč tam šel, byl, že se odříkávala modlitba za zemřelé. Doma pak vždycky rozsvítil svíčku za mrtvé.

V Mikulově Židé drželi pospolu – byla tam spousta nemajetných Židů, ale žádný nežil v bídě díky pomoci ostatních. Například na chanuku se vždycky

konalo pohoštění pro všechny židovské děti.

Viera Šlesingerová

(nar. 1924) – Košice

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/cs/biography/viera-
slesingerova](http://www.centropa.org/cs/biography/viera-slesingerova)

(Viera Šlesingerová se svým otcem)

Můj tatínek byl přednostou berní správy a ti byli často překládáni, proto jsme se hodně stěhovali. Maminka se starala o domácnost.

Maminka byla pobožná, pocházela z pobožné maďarské židovské rodiny a její maminka (moje babička) ještě nosila **paruku**. Proto jsme dodržovali některé tradice - každý pátek jsme zapalovali svíčky, na vysoké svátky (**Roš hašana, Jom kipur**) jsme chodili do synagogy, ale **košer** kuchyni jsme neměli.

Tatínek na rozdíl od maminky pobožný nebyl, i když také chodil na velké svátky (**vysoké svátky**) do synagogy.

Na jom kipur jsem musela vykonat tzv. **kepuru**. V předvečer jom kipuru se člověk modlil hebrejsky a při tom držel kohouta za nohy. Pak se kohout zařízl, byla to prostě taková oběť.

Ladislav Porjes

(nar. 1921) – Žilina

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/ladislav-porjes>

(Tříletý Ladislav Porjes)

Babička z maminy strany byla vnučkou údajně zázračného rabína **Weisse**. Rodina byla striktně ortodoxní, prababička například byla ostříhaná dohola a nosila na hlavě **paruku**. Babička měla za války štěstí, protože si pro svůj obchod našla slušného **arizátora** a válku přežila v úkrytu. Ovšem jediná babička Fany Moškovičová přežila šoa, a po válce naprosto ztratila jakékoliv náboženské iluze. Na košer kuchyni zanevřela a přestala dodržovat veškeré rituální předpisy.

Můj tatínek byl nejstarším z osmnácti sourozenců a jako jediný vystudoval a stal se právníkem. Díky své profesi dokázal zajistit věno osmi ze svých třinácti sester, které pak dobře vyvdal.

Když mi byly necelé tři roky, tatínek zemřel. Stal jsem se tak úplným sirotkem, protože maminka zemřela již dříve. Spolu se mnou však „osiřely“ i mé do té doby neprovdané tety.

Zuzana Mináčová

(nar. 1931) – Bratislava

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/zuzana-minacova>

(Malá Zuzana Mináčová v Bratislavě)

O mém prapradědečkovi z tatínkovy strany se tradovalo, že byl v Jánošíkově družině, a když byl **Jánošík** popraven, že si jeho zbojníci rozdělili peníze mezi sebe. Díky tomu se prapradědeček stal velice bohatým člověkem.

V rodině mých prarodičů z otcovy strany se dodržovaly židovské zvyky, vařila se košer strava, třídilo se nádobí na různé pokrmy a svátky, chodilo se do synagogy, praktikoval se ortodoxní způsob života. My jsme žili už nenáboženským způsobem.

Oba moji rodiče vystudovali medicínu a stali se lékaři. V té době to bylo něco naprosto výjimečného, aby žena šla takto studovat.

(nar. 1923) – Mukačevo

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/agi-sofferova>

(Agi Sofferová, druhá zprava, s otcem a dvěma sourozenci v Mukačevu)

Tatínek obchodoval, se vším možným, měl takové stánky. Maminka nepracovala, byla v domácnosti. V Mukačevu (na Podkarpatské Rusi) žila celý život až do transportů.

Mojí mateřštinou je maďarština. U nás se mluvilo maďarsky, a trochu jidiš. Měla jsem hebrejské školy. Tady jsem si osvojila češtinu. Umím i němčinu a teď také angličtinu.

Rodiče židovské tradice dodržovali, slavili všechno, chodili do synagogy. Tatínek chodíval i na ranní a večerní modlitbu. **Kašrut** se také doma držel. Měli jsme trojí nádobí.

Synové se od toho dost odklonili, už nevěřili jako otec. Ten na to samozřejmě reagoval špatně.

Agi Sofferová

Dětství – Volný čas

Asaf Auerbach

(nar. 1928) – Palestina, Praha

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/asaf-auerbach>

(Asaf Auerbach jako školák)

Byli jsme téměř všichni bezvěrci, s výjimkou dědečka z mamčině strany. Ten byl hluboce věřící, denně chodil ráno i večer do synagogy se pomodlit, o šabatě tam pobýval téměř celý den, byl v představenstvu smíchovské synagogy a členem, snad dokonce předsedou, **pohřebního bratrstva**, které v židovských obcích obstarává poslední věci člověka.

Tatínek se po návratu z Palestiny angažoval hlavně v tzv. **Rote Hilfe (Rudé pomoci)**, která pomáhala komunistickým, možná i sociálně-demokratickým utečencům

z Německa a Rakouska u nás. Také u nás několik z nich přenocovalo.

Rodiče byli komunisté. Zřejmě si to přinesli z kibucu a tak nás v tomto duchu také vychovávali, nechodili jsme cvičit do **Sokola**, ale do **Federace proletářských tělovýchovných jednot**, místo do **Skautu**, do **Spartakových skautů práce** a v létě jsme jezdili do pionýrského tábora.

Jiří Franěk

(1922 - 2007) – Vysoké Mýto

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/biography/jiri-franek>

(Jiří Franěk v době studií na gymnáziu)

Asi do roku 1935 nemám žádné vzpomínky na antisemitismus, ale po nástupu Hitlera se to začalo měnit. U jednoho pana profesora ať

jsem dělal, co jsem mohl, byl jsem vždy ten špatný já. Koncem 30. let se to prudce změnilo, ze dne na den.

Musel jsem jít na německé gymnázium v Brně a tam teprve jsem poznal židovský život a od té doby a z války potom také mám židovské přátele.

Eva Meislová

(nar. 1923) – Tábor

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/eva-meislova>

(Eva Meislová s dědečkem a bratrem)

Před válkou jsem navštěvovala soukromé hodiny angličtiny, němčiny a francouzštiny a také jsem hodně cvičila. Chodila jsem do **Rytmiky** (cvičilo se podle hudby), i do **Sokola**. Já i můj bratr Rudolf jsme chodili do Skautu. Bratr byl navíc členem sionistické organizace **Hachšara**, se kterou byl několikrát na letním táboře, kde se mladí Židé učili zemědělským

pracem a řemeslům a připravovali se tak na život v Izraeli.

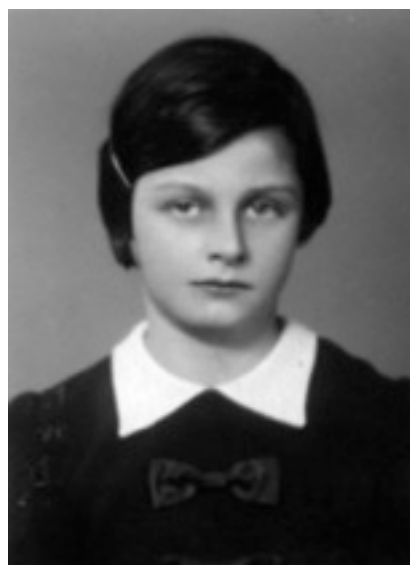
Nikdy jsem se necítila židovsky asi proto, že jsem žila v českém prostředí. Navíc jsem měla i řadu křesťanských kamarádek, takže jsem si nějakého vznikajícího antisemitismu nevšimla. Dělal jsem to, co ostatní.

Postupně nás však různá protižidovská nařízení vyloučila z normálního života a židovská mládež se stýkala jen mezi sebou.

Alice Klímová

(nar. 1928) – Praha

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/alice-klimova>

(Alice na fotografii zasláné r. 1939 do Anglie)

Jako dítě jsem chodila na náboženství, na klavír, do **Rytmiky** (cvičilo se na hudbu). Moje kamarádky byly většinou židovského původu, ale nebylo to nijak záměrné.

Moje o šest let starší sestra byla členkou mládežnické levicově orientované organizace **Roten Falken – Rudí sokolové**. Přes tuto organizaci jsem se těsně před válkou dostala do Anglie v rámci transportu dětí. Jela jsem místo sestry, které už bylo šestnáct a půl a nesplňovala tak věkový limit (10-16).

Nakonec do Anglie přijela i moje sestra, protože tam měla nastoupit do ošetřovatelského kurzu. Měla za námi přijet ještě moje sestřenice právě tím posledním transportem, který už ale neodjel. Měl to být jeden z největších transportů (1. září 1939), asi dvě stě padesát nebo tři sta dětí, a pokud vím, tak snad z nich nikdo nepřežil.

Jan Fischer

(1921 – 2011) – Praha

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/jan-fischer>

(Jan Fischer, druhý zleva, se svými příbuznými)

Doma jsme mluvili německy a s personálem česky. Nejdřív jsem se naučil česky, protože jsem měl slečnu k dětem, která se o mě starala. Pak jsem se naučil německy. Navštěvoval jsem německé školy, takže v německé gramatice a

literatuře jsem byl lepší. Ale ta čeština mi byla dost vrozená.

Po válce jsem však zjistil, že jsem zapsaný jako Němec. Otec mě tak nejspíš nechal zapsat při sčítání lidu roku 1933. Tak jsem musel žádat, aby mi uznali českou národnost. Ještě, aby mě odsunuli... Navíc jsem od roku 1939 německy nemluvil a po válce se tady ani německy mluvit nesmělo.

První republika je z dnešního pohledu nepochopitelná. Snoubilo se v ní češtví, němectví, židovství, což bylo jaksi masarykovství. Například já jsem Jan, bratr byl Herbert.

Bratr byl o šest let starší, studoval techniku. Já jsem se naopak měl věnovat obchodu.

Liselotte Teltscherová

(1921 – 2009) – Mikulov, Jeruzalém

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/liselotte-teltscherova>

(pas Liselotty Teltscherové)

O prázdninách jsme jezdily se sestrou do Švýcarska na měsíční jazykový kurz. Já jsem uměla francouzsky skutečně jako česky. Četla jsem knihy ve francouzštině, němčině, což je můj mateřský jazyk,

a češtině. Pak ještě umím hebrejsky, anglicky, rusky a trochu polsky.

Chodila jsem do synagogy, kde jsem se stýkala s židovskými dětmi. V Mikulově byla také sionistická tělovýchovná jednota **Makkabi**, tak tam jsem byla velmi aktivní. Tam nás seznamovali s židovskými a sionistickými dějinami.

Po obsazení Sudet Němci jsme utekli do Brna, kde jsem chodila do **Techelet Lavan**, do kterého jsem vstoupila roku 1938. **Techelet Lavan** se zaměřovalo spíše na umění a provozovalo různé kroužky.

V Mikulově a poté i v Brně jsem se stýkala zejména s židovskými dětmi a to v synagoze, ve spolcích a ve škole.

Viera Šlesingerová

(nar. 1924) – Košice

Celý rozhovor: [http://](http://www.centropa.org/cs/biography/viera-slesingerova)

www.centropa.org/cs/biography/viera-slesingerova

(Viera Šlesingerová, v pruhovaném županu, se svojí matkou a vzdálenou sestřenicí)

V roce 1939 po **vyhlášení nezávislosti Slovenska** jsme museli s rodiči odejít do Prahy, protože tatínek byl Čech a všichni Češi byli předáni české vládě. Tatínek měl v Praze nastoupit na nové místo, ale protože Čechy a Morava v té době byly již protektorát a byly pod německou správou, tak nikam nenastoupil.

V Praze jsem nejdříve navštěvovala školu, kde jsem si dodělala kvartu. Protože ale tehdy do Prahy přišli lidi a děti ze Sudet a potom taky ze Slovenska, tak ty třídy byly přeplněné. Bylo asi 40 žáků ve třídě. Ti kantoři toho museli mít až takhle. Já jsem se tam necítila dobře. Tak jsem si prosadila, že jsem přestoupila na jazykovou školu, anglický ústav, kde byly i židovské třídy, a zde jsem se naučila anglicky (Kromě angličtiny umím česky, maďarsky, německy a polsky.). To byl rok 1939-40. 1940-41 se už pak nesmělo chodit do školy.

Ladislav Porjes

(nar. 1921) – Žilina

Celý rozhovor: [http://](http://www.centropa.org/cs/biography/ladislav-porjes)

www.centropa.org/cs/biography/ladislav-porjes

(Ladislav Porjes v Šestém robotném práporu)

Vyrůstal jsem u prarodičů – střídavě mě hlídali otcovi rodiče v Žilině, kde jsme mluvili slovensky a německy. Střídavě na mě dohlíželi matčini rodiče v Michalovcích, se kterými jsem mluvil **zemplínským nářečím** a **jidiš**. Matčini rodiče byli **ortodoxní**, zatímco otcovi byli **neologičtí Židé**. Obě rodiny vařily **košer**. Bylo zvláštní nádobí na mléčná jídla a na masitá jídla, aby se to striktně oddělilo. Do synagogy jsme chodili spíše ale v Michalovcích. Měl jsem tam ve třinácti letech **bar micva**.

V Žilině v domě mého nebohého zemřelého tatínka jsem měl jako úplný sirotek „bonu“ - vychovatelku. Byla to Němka, velice zbožná katolička, stará panna, která se honosila dvanácti křestními jmény, z nichž si pamatuji akorát pět: Maria, Magdalena, Marta, Kristina, Luisa. Strašně mě milovala a ze své gáže mi kupovala hračky.

Zuzana Mináčová

(nar. 1931) - Bratislava

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/zuzana-minacova>

(Zuzana jako studentka po válce)

V dětství jsem si hrála se všemi dětmi, židovskými i nežidovskými. Nebylo třeba rozlišovat.

V době vypuknutí druhé světové války mi bylo osm let. Když válka skončila, bylo mi třináct. „Dětství“ jsem prožila nejprve skrýváním, pak v koncentračním táboře a nakonec na nucených pracech.

Po návratu jsem si se svými spolužáky nerozuměla. Měla jsem jiné zkušenosti a starosti. Také jsem věděla, že už chci jít pracovat a škola mě moc nebavila.

Agi Sofferová

(nar. 1923) – Mukačevo

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/agi-sofferova>

(Agi rok po návratu z koncentračního tábora)

S rodiči jsme nikam nejezdili, nebyly na to prostředky. Jen jsme chodívali do lesa nebo plavat do

řeky, s rodiči nebo i bez nich. Neměli jsme žádné služebnictvo nebo chůvy.

S antisemitismem jsem se nesetkala. Židovská komunita byla v Mukačevě různorodá. Bylo tam i hodně *chasidů*. My jsme ale mezi těmi radikálními Židy, s pejzy a kaftany, žádné přátele neměli, i když v naší rodině se také všechno dodržovalo.

Matka čítávala a otec chodíval studovat Tóru. Já jsem hodně četla světovou literaturu.

Byla jsem nejmladší z osmi dětí, takže pak už jsem žila s matkou a s otcem sama. Otec pak v devětatřicátém zemřel. Starší sestry matce pomáhaly, protože důchody tehdy nebyly.

Válka

Asaf Auerbach

(nar. 1928) – Palestina, Praha

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/asaf-auerbach>

(Asaf Auerbach během letní brigády r. 1947)

Své rodiče jsem viděl naposledy v létě 1939, kdy jsme s bratrem jako „**Wintonovy děti**“ emigrovali do Anglie. Pro mne, bratra a ještě dalších šest dětí si přijela paní Hanna Strasserová, která byla přítelkyní rodičů, znali se z kibucu. I ona s manželem a synem se vrátili do Československa, do Anglie emigrovali už začátkem roku 1939.

V Anglii jsem navštěvoval různé školy, poslední dva roky **Československou státní střední školu**, což bylo gymnázium financované československou vládou v exilu.

Bratr po dosažení osmnácti let, v létě roku 1943, vstoupil dobrovolně do československé armády. Já jsem nemohl, mně tehdy bylo šestnáct let.

Jiří Franěk

(1922 - 2007) – Vysoké Mýto

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/biography/jiri-franek>

(Jiří Franěk jako pracovník na dráze v 70. letech)

Různými zákazy jsme byli stále více hnáni do houfu, a ti mladí lidé se stávali levicovými. To mě vedlo k tomu, že jsem začal působit v komunistické straně.

V Osvětimi se strana přeměnila v ilegální odboj a sjednotila se s českými Židy, německými Židy, sionisty. Bohužel vznikla rivalita mezi Osvětim I a námi, Birkenau, kdy právě v hlavním

táboře Osvětim I existoval dobře organizovaný odboj, ale taky se nevezbouřil.

Nejprve jsem byl v Terezíně, který se ještě podobal životu. Dostal jsem se tam do dětského domova, kde jsem působil jako učitel.

Do transportu do Osvětimi jsem šel v jistém smyslu dobrovolně. Stávalo se, že někdo někoho dostal, „**vyreklamoval**“ z transportu, a za toho dotyčného dostal povolání někdo jiný. Takto jsem byl povolán já, mohl jsem se vyreklamovat, ale maminka s bratrem už byli v Osvětimi a já jsem se rozhodl jít za nimi. Vůbec mě nenapadlo, že by mohli být mrtví.

V Osvětimi jsme měli dovoleno děti učit. Oni věděli, že ty děti zahynou a tak nám je milostivě dovolili učit v tom smyslu, že nepátrali po tom, jestli je učíme nebo ne. V Terezíně se naopak nesmělo učit.

Eva Meislová

(nar. 1923) – Tábor

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/eva-meislova>

(Eva Meislová se svou maminkou)

Na začátku války v roce 1939 po Táboře kolovala fáma, že přišli Rusové osvobodit Tábor. Němci proto v Táboře pozatýkali řadu Čechů a hlavně Židů, mezi nimi i tatínka. Nejprve byl ve vězení v Drážďanech a pak ho poslali do **Oranienburgu**, kde v roce 1940 zemřel.

Mě, babičku, dědu, maminku a bratra deportovali na podzim 1942 do Terezína. My jsme nic moc nevěděli o transportech, to vše se rozhodovalo v Praze. Také jsme neměli žádnou představu, jak to tam vypadá. Že je to tam hrozné, jsme zjistili až na místě.

Dědeček a babička poměrně brzy po příjezdu do Terezína zemřeli. V prosinci 1943 jsme byly já a maminka podruhé zařazeny do transportu (poprvé jsme byly vyreklamovány) do Osvětimi. Můj bratr a můj budoucí manžel

v transportu nebyli, ale přihlásili dobrovolně, takže šli s námi. Já jsem tam pracovala jako **menáždiest**. Bratr pracoval s dětmi v **Kindrblocku** s **Freddy Hirschem**.

Z Osvětlení mě a maminku poslali do Německa na práci a 16. dubna nás osvobodili Angličani. Bratr pochod smrti nepřežil.

Alice Klímová

(nar. 1928) – Praha

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/alice-klimova>

(Maturitní foto Alice Klímové)

Dostala jsem se do rodiny, kde ti lidé byli velice mladí a hodní. Měla jsem svůj pokoj sama pro sebe. Bydleli blízko Londýna, takže jsem se mohla vídat se sestrou. Ta pracovala v nemocnici, kde dělala ošetřovatelský kurz. Ale nemohla ho nakonec dokončit, protože ji po vypuknutí války jako cizinku vyhodili.

Pak jsem musela změnit rodinu, protože pán musel narukovat a nemohli by mě tak živit. Nejprve jsem se dostala do nežidovské rodiny, ale v tom městě musela být velice silná židovská komunita. Protože se doslechli, že tam žije židovské dítě v nežidovské rodině, což oni nemohli přenést přes srdce. Já ano, oni ne. Takže jsem se pak dostala do židovské rodiny. Ale oni byli strašně ortodoxní. Vzpomínám, že v pátek odpoledne jsem musela třeba natrhat novinový papír na záchod, protože se nesmělo ani trhat. Kapesník se nesměl nosit v kapse. To se muselo uvázat takhle na zápěstí.

Pak jsem jela za sestrou na Vánoce do Londýna, byl to pátek večer. A první, co jsem řekla, bylo: „Tady mám kufry, odnes mi je“. Protože já jsem je nesměla nosit, ale ona židovka mohla. Pak jsme přijely do hostelu a měli jsme něco sníst a já povídám: „Ne, to není košer“. „Co budeš jíst?“ „No, já nevím.“ Pak jsme šli spát a já: „Zhasni, mi“. Já jsem totiž nesměla zhasínat. Já jsem si z ní dělala poskoka.

Pak mi sestra zařídila, že jsem se dostala na československou školu, která byla původně zřízena pro děti vládních činitelů, vojáků, letců. Pak tam začaly chodit děti z rodin, které emigrovaly a pak i my, tzv. „**Wintonovy děti**“.

Jan Fischer

(1921 – 2011) – Praha

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/jan-fischer>

(Jan Fischer se starším bratrem Herbertem)

Transportem jsem byl poslán do Terezína, kde jsme hráli divadlo. Hráli jsme ho špatně, protože většina z nás byla amatéři. My jsme nemohli dělat zvláště dobré divadlo, protože tam nefungovalo to, že jeviště a hlediště hledají kontakt, chtějí si něco sdělit. Všichni si říkají jedno a totéž.

Z Terezína jsem byl deportován jedním z posledních transportů do Osvětimi. Po osvobození jsem se vrátil na Slovensko, do Košic a tam jsem se dostal na ministerstvo informací a pracoval jsem v rozhlase. Pak přišla mobilizace a já jsem musel opustit rozhlas a šel jsem do armády, kde jsem byl dva a půl měsíce.

Moje maminka ani o šest let starší bratr se nevrátili. Bratr se se svojí ženou rozvedl, aby s ním

nemusela jít do transportu a tak ji zachránil.

Liselotte Teltscherová

(1921 – 2009) – Mikulov, Jeruzalém

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/liselotte-teltscherova>

(Liselotte Teltscherová, první zprava, se spouštějícími na lodi z Palestiny do Evropy)

V roce 1940 si zavolali mého otce na Vystěhovalecký úřad a sdělili mu, že do týdne musíme opustit protektorát a Říši. Ale to už bylo za války a do žádné země spojenců nebylo možné dostat vízum, když člověk byl po vypuknutí války tady na území německém. Jediným místem, kam se bylo možné vystěhovat, byla Šanghaj.

Měla tam odjet celá rodina, ale nakonec do Šanghaje odjeli jen moji rodiče a sestra. Já jsem totiž dostala studentský certifikát, což byla tehdy vzácnost. Mohla jsem proto jet do Palestiny. Tam jsem studovala na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě biologii.

Viera Šlesingerová

(nar. 1924) – Košice

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/cs/biography/viera-
slesingerova](http://www.centropa.org/cs/biography/viera-slesingerova)

(Viera Šlesingerová se svým manželem)

S maminkou a tatínkem jsme byli posláni do ghetta v Lodži, kde tatínek v roce 1944 spáchal sebevraždu, protože už nemohl chodit a nechtěl pro nás být přítěží. Maminka zahynula v Osvětimi a já jsem prožila konec války v Meziměstí u Broumova, kde jsem pracovala v jedné továrně.

Ladislav Porjes

(nar. 1921) – Žilina

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/cs/biography/
ladislav-porjes](http://www.centropa.org/cs/biography/ladislav-porjes)

(Ladislav Porjes dělající rozhovor s Walterem Ulbrichtem)

Po maturitě jsem nemohl studovat kvůli **Norimberským zákonům**, a proto jsem se chtěl vyučit zámečníkem. Pak jsem byl povolán do tzv. **Šestého robotného práporu**, což byl krycí název pro tábory nucených prací.

Své mládí bych nazval obdobím neustálých útěků. Odkud to šlo, odtamtud jsem utekl, anebo jsem se o to alespoň pokusil. Jenom ze Šestého robotného praporu jsem utekl dvakrát. Žil jsem v Bratislavě na falešné papíry, které vystavovali ilegálně buď evangeličtí, nebo řecko-katoličtí faráři, kteří byli proti fašistickému režimu. Ale udal mě bývalý příslušník **Šestého robotného práporu**.

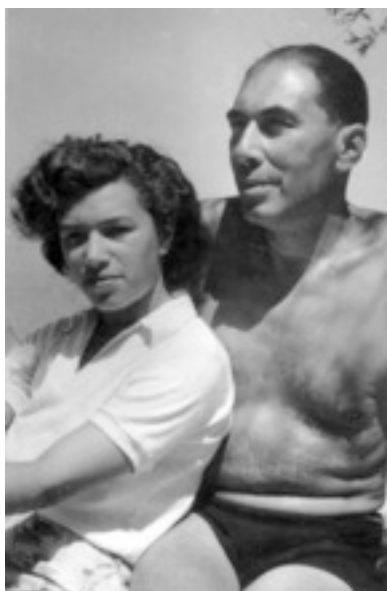
Za dezerci jsem si odseděl devítiměsíční trest a byl jsem odtransportován do tábora **Sered'** a pak do Osvětimi. Odtud jsem také utekl a přihlásil jsem se do tzv. **Svobodovy armády**. Pracoval jsem jako překladatel a tlumočnick (ovládám angličtinu, němčinu,

francouzštinu, polštinu, španělštinu, maďarštinu, **jidiš** a pasivně hebrejštinu) při výsleších zajatých německých důstojníků či dezorientovaných osvobozených vězňů.

Zuzana Mináčová

(nar. 1931) – Bratislava

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/cs/biography/
zuzana-minacova](http://www.centropa.org/cs/biography/zuzana-minacova)

Když začalo pronásledování a perzekuce Židů, vzpomínám si, že tatínek musel mít na ordinaci tabulku, kde stálo napsáno, že je Žid. Také jsme museli nosit žlutou hvězdu přišitou na oblečení.

Tatínek s maminkou se přes válku skrývali. My se sestrou jsme byly u jiných lidí, ale oni nás udali a já a sestra jsme se dostaly do koncentračního tábora.

V Osvětimi vybírali lidi na práci, chtěli všechny mezi šestnácti a pětadvaceti lety. Sestru tam nechali, té bylo patnáct let, a zdála se jim, že

vyhovuje. Mně ale bylo jen třináct. Když selekce skončila, vmísila mě sestřenice nenápadně mezi vybrané na práci. Tím mi zachránila život!

Z naší rodiny jsme přežili já, sestra a rodiče. Jinak všichni ostatní rodinní příslušníci zahynuli, kromě jednoho mého pra-prastrýce Erwina Paula Hexnera, který emigroval do Ameriky a stal se tam slavným ekonomem, dodnes se uděluje Hexnerova cena. (Zuzana Mináčová se svým otcem Deziderem Severem)

Agi Sofferová

(nar. 1923) – Mukačevo

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/cs/biography/agi-
sofferova](http://www.centropa.org/cs/biography/agi-sofferova)

(Agi Sofferová s dcerami, manželem a tchánem)

Sestra Rózi byla nejdříve v Terezíně (protože jela ze Znojma), tam otěhotněla a za trest jí poslali do Osvětimi, kde byla zavražděna i s dítětem. Ženy s dětmi neměly šanci.

Jak se Rusové blížili k lágru, nastoupili jsme na pochod smrti. Prošla jsem si tím se sestrou Helenou. Dvakrát. Při prvním pochodu jsme ušli sto dvacet kilometrů za tři dny. Při druhém se dlouho chodilo sem a tam. Němci

vězně hnali dál na Západ, protože chtěli být osvobození u Američanů. Transporty v Mukačevě byly hodně rychlé. Museli jsme do ghetta, ale to tam bylo tak sotva měsíc. Já

Oni se strašně báli Rusů.

s matkou jsme v dubnu 1944 byly společně deportovány do Osvětimi, kde matka zahynula.

Po válce

Asaf Auerbach

(nar. 1928) – Palestina, Praha

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/asaf-auerbach>

(zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/124675-wintonovy-deti-zverejnuji-sve-pribehy/>)

Návrat zpátky organizovala naše vláda a tak nás jednoho dne koncem srpna 1945 naložili do vojenského letadla a přepravili do Prahy, kde nás umístili do sirotčince. Já jsem se pak nastěhoval k tetám.

Vystudoval jsem na ČVUT statistiku a nastoupil do práce v energetice. V té jsem byl zaměstnán v různých ekonomických funkcích celý život. Problémy v zaměstnání s tím, že jsem Žid, jsem neměl.

Na jaře 1950 jsem se oženil s dívkou, se kterou jsem chodil už od oktávy, ke konci roku se narodil první syn, Ivan, a v roce 1956 druhý, Pavel.

Můj bratr vstoupil do strany, možná taky proto, že to pokládal za dědictví po rodičích, a byl velmi aktivní. Chtěl splynout s majoritní společností, a tak si změnil jméno na Pavel Potocký. Nakonec vystoupil z fakulty a pak jsem pracoval

z partaje a se ženou a dětmi v roce 1969 emigroval do Spojených států.

Jiří Franěk

(1922 - 2007) – Vysoké Mýto

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/biography/jiri-franek>

(zdroj: <http://www.cuni.cz/IFORUM-13131.html>)

Po válce jsem si změnil jméno na Franěk. Původně jsem se jmenoval Frischmann.

Ještě z koncentračního tábora jsem se přihlásil na vysokou školu obor čeština a ruština a studoval jsem u profesora **Bohumila Mathesia** a stal jsem se po něm na fakultě jeho nástupcem.

Brzy jsem přestal být vnitřně komunistou. Začaly první procesy a pak mě také vyhodili ze strany.

V 70. letech jsem čtyři roky přednášel na univerzitě v Německu, ale pak jsem se musel vrátit. Byl jsem jako "německý špion" vyhozen na nádraží.

Po roce 1989 jsem byl přijat zpět na filozofickou fakultu UK a krátce jsem tam přednášel, než jsem byl odejit do důchodu

Eva Meislová

(nar. 1923) – Tábor

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/eva-meislova>

(Eva Meislová v r. 2001)

Po válce jsem se s maminkou vrátila do Tábora a brzy na to jsem se vdala, ale děti jsme neměli.

Na židovské obci jsme byli s manželem zaregistrováni již od roku 1945, ale v Táboře neexistovala žádná židovská organizace a my jsme byli po válce v podstatě jediní Židé, kteří zde žili. Proto jsem si asi ani tehdy k židovství nevytvořila žádný vztah. Politicky jsme se i ani tehdy k židovství nevytvořila

V roce 1969 jsme byli v Izraeli na návštěvě u bratrance, který tam emigroval. Přemlouval nás, abychom tam zůstali, ale mně se tam nelíbilo. Navíc pak už to nebylo možné, uzavřely se hranice

Manžel zemřel v roce 1999 a já jsem se poté přestěhovala do židovského penzionu v Praze.

Alice Klímová

(nar. 1928) – Praha

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/alice-klimova>

(Alice Klímová v Praze po r. 2000)

Po válce jsme se se sestrou vrátily z Anglie a neměly jsme nic. Rodiče, kteří zahynuli, sice poschovávali nějaké věci u různých lidí, takže jsme něco dostaly zpět, ale ne všechno.

Navíc úřady nebyly příliš vstřícné, nikdo nikomu nic neřekl (kde se vydává podpora, do jaké školy mám jít, abych si mohla dodělat alespoň maturitu). Chápu, byl konec války, ale přeci jen...

Do komunistické strany jsem vstoupila v roce 1946 pod vlivem sestry, která se stala členkou již v Anglii. V 50. letech však byla zatčena řada našich známých a v souvislosti s tím jsem vystřízlivěla.

Po válce jsem odmaturovala a šla jsem studovat učitelství pro mateřské školy. Pak jsem se vdala. V 50. letech byl můj muž vyhozen z práce (zřejmě proto, že byl Žid a za války sloužil v západní armádě).

Museli jsme odejít z Prahy a manžel v rámci **akce 77.000 do výroby** nastoupil do tzv. Stalinových závodů, dnes "Chemické závody Litvínov".

Po roce 1968 jsem byla vyhozena z práce. Tak jsem se začala věnovat překladům vědeckých článků.

Syna a dceru jsme k židovství nevychovávali, i když o svém židovském původu věděli. Dcera chodila do "**Děti Maiselovky**", což byli mladí lidé, kteří se scházeli spíše kvůli přátelství než z náboženských důvodů.

Rok 1989 pro mě samozřejmě znamenal euforii, i když poté přišlo určité zklamání z toho, co se z toho zrodilo.

Jan Fischer

(1921 – 2011) – Praha

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/jan-fischer>

(Jan Fischer se svojí budoucí manželkou)

Když jsem se vrátil, tak jsem stál před problémem, co mám vůbec dělat. Ničím jsem nebyl, byl jsem jen maturant na německé škole. Tak jsem šel k divadlu. Začínal jsem jako herec, pak jako asistent režiséra (např. asistent režiséra Frejky ve Vinohradském divadle) a nakonec jsem se stal režisérem. Celý život jsem dělal divadlo s výjimkou, když mě vyloučili ze strany v roce 1971. To jsem potom vykonával různá zaměstnání (skladník, čerpač vody).

S manželkou jsem se poznal v Terezíně a vzali jsme se v roce 1947. Manželka měla z holocaustu trauma, nesmělo se před ní o tom mluvit nebo jen vyslovit Žid.

Slánského proces byl pro mě šok, tedy pro všechny Židy. Nešlo však jen o Slánského a o Židy, ale šlo o odhalování nepřátel uvnitř strany. To byla nemoc komunistů. Oni neustále hledali nepřítel.

Mě vyhodili z komunistické strany, protože jsem nebyl na správné straně, že jsem se nepostavil proti **Dubčekovi**.

Liselotte Teltscherová

(1921 – 2009) – Mikulov, Jeruzalém

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/cs/biography/
liselotte-teltscherova](http://www.centropa.org/cs/biography/liselotte-teltscherova)

(zdroj:[http://cs.wikipedia.org/wiki/
Soubor:Liselotte_Teltscherová_04.jpg](http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Liselotte_Teltscherová_04.jpg))

Moje sestra se v Šanghaji seznámila se svým budoucím manželem, za kterým odjela i s rodiči do Spojených států.

Po válce jsem se vrátila do Československa, protože jsem v Palestině uvěřila komunismu. Kdybych byla ovšem tušila, co mě tu čeká, tak bych si to rozmyslela. Velmi jsem litovala, že jsem se vrátila, protože jsem měla všechny cesty otevřené.

Komunismu jsem věřila do roku 1952, do **“Slánskiády”**. Pak jsem začala mít jako Židovka

problémy. Chtěli mě vyhodit, začali tvrdit, že jsem sionistka a že jsem spolupracovala se **Slánským**.

Nakonec mě vyhodili ze strany a z práce. S manželem jsme se rozvedli, protože neunesl politický tlak kvůli mému pronásledování a můj syn nemohl dlouho studovat.

Po roce 1989 jsem začala pravidelně docházet na obec a věnovat se sociální práci. Navštěvuji lidi, kteří jsou sami. Jsem v **Mezinárodní ženské sionistické organizaci (WIZO)**.

Viera Šlesingerová

(nar. 1924) – Košice

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/cs/biography/viera-
slesingerova](http://www.centropa.org/cs/biography/viera-slesingerova)

(Viera Šlesingerová, druhá zleva, se svou dcerou a přítelkyněmi v Izraeli)

V květnu 1945 jsem se vrátila do Prahy. Ještě téhož roku jsem si mohla dodělat maturitu stejně jako ostatní lidé, kteří se takto vraceli. Stihla jsem se ještě v roce 1945 zapsat i na vysokou školu na obor čeština a angličtina. Z dob svého studia nemám žádné přátele, protože tam stále byla ta mezera mezi mnou a mými spolužáky, kterou jsem nedokázala překonat. Po škole jsem nastoupila na místo

učitelky, vdala se (můj manžel nebyl židovského původu) a měla dvě děti.

Komunismus mi nikdy nic neříkal, i když mladí lidé v táboře, se kterými jsem se přátelila, byli levicově orientovaní. Ale spíše než komunisté to bylo levé křídlo sionistické. Bylo to takové zklamání, protože samozřejmě ta moje generace to viděla v důsledku války jako jedinou možnost, že svět bude lepší.

V 50. letech jsem měla jedno setkání s antisemitismem, a to při pohovoru na národním výboru. Ptali se mě, co si myslím o židovských lékařích, kteří údajně chtěli otrávit Stalina, a o **procesu se Slánským**. Někdy na počátku 60. let jsem vstoupila do komunistické strany z podnětu manžela, který byl členem již od roku 1948. Pak jsem se hned dostala jako učitelka na gymnázium, předtím to nešlo. Po roce 1968 nás však vyloučili.

I když před rokem 1989 bylo obtížné vycestovat do Izraele, podařilo se mi náhodou v roce 1982 získat povolení a mohla jsem tak navštívit tetu, která tam emigrovala po vzniku Izraele. Bylo to dost neobvyklé, protože za hranice pouštěli jen v případě blízkých příbuzných.

V 80. letech jsem se přihlásila na obci, chodím tam na **vysoké svátky**.

Ladislav Porjes

(nar. 1921) – Žilina

Celý rozhovor: <http://www.centropa.org/cs/biography/ladislav-porjes>

(zdroj: <http://www.radio.cz/cz/rubrika/knihy/ladislav-porjes>)

V moravské Kroměříži jsem pomáhal odhalovat válečné zločince, kteří se ukryli do československých uniforem: **Koloman Roško, Michal Zidor**. V Litoměřicích jsem se podílel na boji s Hitlerovými mládežníky, tzv. **Wehrwolf**.

Následně jsem se v Praze zapsal ke studiu germanistiky, ale po třech semestrech jsem toho nechal, trpěl jsem posttraumatickým syndromem a nemohl jsem se soustředit.

Od roku 1945 jsem s určitými přestávkami pracoval jako novinář do roku 1968, kdy jsem byl počtvrté a tentokrát definitivně vyhozen a již jsem nemohl vykonávat tuto profesi.

Předtím jsem ještě čtyři roky pracoval v Berlíně jako stálý zpravodaj a dopisovatel. Po okupaci v roce 1968 mě však z Německa odvolali. V éře „*normalizace*“ jsem vystřídal nejrůznější zaměstnání.

Zuzana Mináčová

(nar. 1931) – Bratislava

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/cs/biography/
zuzana-minacova](http://www.centropa.org/cs/biography/zuzana-minacova)

(Zuzana Mináčová se svým synem Matějem Mináčem)

Bylo mi necelých čtrnáct let, když jsem se vrátila z koncentračních táborů. Všechno ve škole a starosti mých vrstevníků mi připadalo hrozně malicherné.

Rozhodla jsem se stát fotografkou. Fotím především hvězdy na filmových festivalech

Komunistické ideologii jsem nikdy nepodlehla. Nikdy jsem nebyla v žádné straně. S antisemitismem jsem se nikdy nijak výrazně nesetkala, jelikož naše rodina nijak nábožensky nežila, žili jsme v Bratislavě a otec byl váženým lékařem. Měl klientelu židovskou i nežidovskou.

Do České republiky jsem se odstěhovala v roce 1993. K odchodu ze Slovenska mě přiměly vzrůstající

nacionalistické nálady po rozdělení Československa. Když jsem znovu viděla slovenský znak a nadšení pro Tisa, už jsem se na to nechtěla znovu dívat. Rozhodla jsem se odejít do Čech. Dnes už se to trochu vytratilo, ale po revoluci v roce 1989 bylo na Slovensku obrovské nadšení pro slovenský fašistický stát.

Za války jsem přišla o většinu rodinných fotografií, a tak jsem se v roce 1996 rozhodla zrekonstruovat si album za pomoci svých příbuzných a přátel, kteří mi stáli modelem. Vznikla tak publikace „*Rekonstrukce rodinného alba*“.

Mladší syn Matěj natočil několik hraných i dokumentárních filmů o Nicholasu Wintonovi – za film „*Síla lidskosti*“ obdržel roku 2002 cenu Emmy. Ve snímku „*Všichni moji blízcí*“ použil některé historiky o naší rodině, které jsem mu vyprávěla.

Agi Sofferová

(nar. 1923) – Mukačevo

Celý rozhovor: [http://
www.centropa.org/cs/biography/agi-
sofferova](http://www.centropa.org/cs/biography/agi-sofferova)

(Agi Sofferová s manželem a jeho sestrami)

To bylo něco úžasného, jak Praha vězně přijala. Starali se o Vás, oblékli Vás, měla jste kde spát.

Do Mukačeva jsme nejely, to bylo rozvrácené, jely jsme do Znojma.

Po válce jsem si udělala dvouletý kurz s maturitou pro učitelky mateřské školy. Tenkrát nám umožnili studovat i bez ukončení střední školy, protože měli nedostatek kantorů.

Svého manžela, Josefa Soffera (soffer – v hebr. písař) jsem si vzala po válce. On byl v Terezíně a v Osvětimi. Tam ztratil svou první ženu i dítě. Jeho syn byl jen o deset let mladší než já.

Po válce jsme s manželem náboženské tradice už tak nedrželi,

možná určité svátky, **Chanuku**, **Pesach**, ale jen vlažně. Vánoce slavíme, ale hlavně kvůli dětem.

Za komunismu jsem žádné velké problémy moc necítila. V padesátých letech jsem byla strašně otřesena **Slánského procesem**.

Jezdívala jsem ven, v Anglii jsem byla několikrát na pozvání svého bratra.

Slovník

Affidavit: čestné prohlášení, že autor bude schopen a ochoten postarat se o osobu, na jejíž jméno je tento affidavit napsán a které je adresován.

Akce 77.000 do výroby: program organizovaný komunistickým režimem, v rámci kterého 77,000 lidí považovaných za příslušníky střední třídy bylo zbaveno svých řídicích funkcí a posláno do továren vykonávat manuální práci.

Arizátor: osoba, která v době nacismu převzala a spravovala zkonfiskovaný židovský majetek.

Armáda generála Svobody: Generál Ludvík Svoboda (1895-1979) velel během 2. světové války československým vojskům, která patřila pod sovětské vojenské vedení, a podílela se na osvobození východního Slovenska. Po válce se Svoboda stal ministrem obrany (1945-1950) a pak československým prezidentem (1968-1975).

Bar micva: židovský náboženský obřad, při kterém se z židovského chlapce stává nábožensky dospělý muž. Od té chvíle je zodpovědný za dodržování *micvot* – příkázání. Je poprvé volán k Tóře, aby z ní četl, a může být součástí *minjanu* – skupina minimálně 10 židovských nábožensky dospělých mužů, bez jejichž přítomnosti není možné pořádat žádnou veřejnou pobožnost.

Birkenau (česky: Březinka, polsky: Brzezinka): vesnice v jižním Polsku

asi 3 km od Osvětimi, která byla za 2. světové války vysídlena a přetvořena v nacistický vyhlazovací tábor Auschwitz-Birkenau, resp. Auschwitz II – Birkenau.

Československá státní střední škola: byla součástí československého exilového školského systému ve Velké Británii v letech 1940-45. Cílem tohoto ústavu bylo poskytnout dětem československých uprchlíků české vzdělání. Od škol v Čechách se odlišovala intenzivnější výukou anglického jazyka a také tím, že to byla internátní škola.

Česko-židovské hnutí: v roce 1876 byla založena první česko-židovská organizace, Spolek českých akademiků Židů. V roce 1881 tento spolek začal vydávat Česko-židovský almanach, první židovské noviny v českém jazyce. Členové první generace česko-židovského hnutí se považovali za Židy podle náboženství. Významným zástupcem mladší generace byl Viktor Vohryzek.

Děti Maiselovky – děti rodičů přeživších holocaust (šoa) navzdory asimilačním tendencím projevily v 50. a 60. letech zájem o židovství. Pro tyto mladé lidi se v Praze vžil název „Děti Maiselovky“.

Dubček, Alexandr (1921-1992): československý politik a významná postava Pražského jara. V lednu 1968 byl zvolen prvním tajemníkem ÚV KSČ. Usiloval o určitou liberalizaci režimu. Po srpnu 1968

postupně ustupoval z politické scény. Ve funkci prvního tajemníka ÚV KSČ ho nahradil Gustav Husák a roku 1970 byl A. Dubček vyloučen z KSČ. Po roce 1989 se vrátil do politiky, ale roku 1992 zahynul při automobilové nehodě.

Federace proletářských tělocvičných jednot (Federace dělnických tělocvičných jednot): byla levicově orientovaná tělovýchovná organizace existující v letech 1921-38 v Československu. Roku 1938 po Mnichovské dohodě bylo FDTJ a Spartakovi skauti práce zakázáni a nikdy již nebyli obnoveni.

Hachšara: v hebrejštině znamená *příprava*. Sionistické organizace v diaspoře (označení pro lidi nucené emigrovat ze své domoviny) organizovaly přípravu (obvykle v táborech) na život v Erec Jisrael, tj. práce v zemědělství, řemesla nutná pro život v Palestině. Tito mladí lidé se pak měli přestěhovat do Palestiny.

Hirsch, Freddy (1916–1944): vůdčí postava výchovy a vzdělání židovských dětí nejprve v Terezíně a pak v Osvětimi, kde zahynul (o jeho smrti panují dohady - byl nalezen v bezvědomí a lékař konstatoval předávkování léky, ale není zcela jasné, zda šlo skutečně o sebevraždu). (více: <http://www.holocaust.cz/cz2/history/people/hirsch>)

Chanuka: neboli *svátek světel*. Tento historický svátek se slaví od 25. kislevu do 2. tevetu podle *židovského kalendáře*. Je připomínkou makabejského vítězství nad helenizovanými Syřany. Jeho název je odvozen od chanukie, osmiramenného svíce, který má osm svíček v jedné řadě a pak jedno rameno, které je odděleno

od ostatních, s pomocnou svící (*šamaš* – sluha). S touto svící se zapalují ostatní svíce jedna svíčka každý den. (více: <http://www.fzo.cz/judaismus/svatky/chanuka/>)

Chasidský judaismus (chsidismus): je součástí Charedi židovského náboženského hnutí (také označovaného jako ultra-ortodoxní proud). Chasidismus vznikl ve východní Evropě (Bělorusko a Ukrajina) v 18. století. Za zakladatele je považován rabi Israel ben Eliezer (1698–1760), známý také pod jménem Ba'al Šem Tov (Pán dobrého jména).

Jánošík, Juraj (1688-1713): slovenský lidový hrdina. Podle legendy okrádal bohaté a dával chudým. Je hrdinou mnoha slovenských lidových příběhů a legend a je oslavován v lidových písních.

Jidiš: jazyk, kterým se dorozumívali Židé především ve střední Evropě, kde vznikl. Jidiš je zkratkou „jidiš dajts“, tedy židovská němčina. Tento jazyk se velmi podobá němčině, neboť značná část slovní zásoby je převzatá právě z ní, dále z hebrejštiny a slovanských jazyků, tj. jazyků národů, v jejichž blízkosti Židé žili.

Jom kipur (Den smíření): 10. tišri podle *židovského kalendáře*. Tento den uzavírá období deseti dnů ode dne *roš hašana (Nový rok)*. Těchto deset dní se nazývá dny pokání, během kterých Židé pečlivě dbají plnění příkazů a snaží se odprosit své přátele a nepřátele o odpuštění. (více: <http://www.fzo.cz/judaismus/svatky/jom-kipur/>)

Kibuc: je zemědělské družstvo v Izraeli, fungující na základě

kolektivního vlastnictví, tzn. vše je společné, základní potřeby všech členů jsou zajištěny – strava, oblečení, ubytování, zdravotní a sociální péče.

Kašrut: znamená rituální chování zejména v souvislosti s potravinami. Kašrut vychází z židovského práva, které stanovuje pravidla v oblasti přípravy jídla. Zakazuje používání krve. Je předepsána přesná metoda zabíjení zvířete, tzv. šchita. Hlavní pravidlo kašrutu je zákaz jíst dohromady mléčné výrobky a maso a je zakázáno jíst vepřové maso.

Kepura: oběť.

Kinderblock: blok v koncentračním táboře, ve kterém žily děti.

Košer kuchyně: viz kašrut.

Makabejský sportovní klub v Československu: Československý svaz Makkabi byl založen v červnu 1924 a v tomto roce se stal členem Světového svazu Makkabi.

Mathesius, Bohumil (1888-1952): od roku 1945 profesor Univerzity Karlovy pro ruskou a sovětskou literaturu. Kromě ruštiny překládal i z němčiny, francouzštiny, norštiny a latiny. Věnoval se i volným překladům čínské poezie (*Zpěvy staré Číny, Nové zpěvy staré Číny, Třetí zpěvy staré Číny*). Vydal antologii japonských básní (*Verše psané na vodu*).

Menáždiensť: služba v koncentračním táboře vydávající jídlo.

Mezinárodní ženská sionistická organizace (WIZO): byla založena v roce 1920 v Londýně. Je to dobrovolnická ženská organizace, která se věnuje sociální péči v Izraeli se zaměřením na děti a ženy. Po celém

světě má několik poboček a pořádá sbírky na svou činnost. V Československu vznikla pobočka WIZO v roce 1924 a zanikla v souvislosti s druhou světovou válkou. Byla obnovena až v roce 1991. (více: <http://www.fzo.cz/pridruzene-organizace/wizo/>)

Mináč, Matěj (nar. 1961): slovenský režisér, producent a scénárista. Natočil několik filmů o Nicholasi Wintonovi: *Všichni moji blízcí* (1998), *Nicholas Winton – Síla lidskosti* (2002 – za něj získal ocenění International Emmy Award za nejlepší dokumentární film), *Nickyho rodina*.

Neologické židovství: v roce 1868/69 se konal kongres v Budapešti, na kterém se maďarská židovská komunita snažila překonat rozdílnost názorů v několika otázkách. Tento kongres však nesplnil zmíněná očekávání a maďarské židovstvo se oficiálně rozštěpilo na několik proudů, včetně neologického.

Norimberské zákony: v září 1935 přijal německý Říšský sněm dva ústavní zákony, které byly vyhlášeny na zvláštním zasedání Říšského sněmu svolaného do Norimberku. 1) *zákon o říšském občanství* – občanem je Němec nebo člověk s "příbuznou krví" (v důsledku toho němečtí Židé ztratili svá politická práva). 2) *zákon na ochranu německé krve a německé cti*, který zakazoval sňatky mezi Židy a Němci, stejně tak i jejich mimomanželský styk. (více: http://www.holocaust.cz/cz2/history/events/nuremberg_laws)

Normalizace: oficiální název pro čistky v komunistické straně Československa, cenzuru, propouštění ze zaměstnání a další represe po potlačení Pražského jara

vojsky Varšavské smlouvy. Tento termín byl použit v Moskevském protokolu (Protokol o jednání delegace SSSR a ČSSR) podepsaném 27. srpna 1968.

Nový rok: viz Roš hašana.

Oranienburg: v Oranienburgu byl roku 1933 zřízen jeden z prvních nacistických koncentračních táborů, který byl později nahrazen koncentračním táborem Sachsenhausen.

Ortodoxní judaismus/Ortodoxní komunity: vznikl ve snaze uchovat tradici, tj. dosavadní podobu judaismu, a čelit moderním trendům usilujícím o změnu.

Paruka: vdané ženy v ortodoxním judaismu nosily na veřejnosti paruku, protože jejich vlasy mohl vidět pouze jejich manžel. Dnes dodržují tento zvyk ženy ortodoxního a ultra-ortodoxního judaismu. Některé z nich místo paruky nosí šátek nebo klobouk.

Pohřební bratrstvo (chevra kadiša – svaté bratrstvo): skupina, pečuje o nemocné a umírající a poskytuje jim útěchu. Zařizuje potřebné záležitosti spojené s úmrtím člověka. Členství v této skupině je ctí.

Pochod smrti: Němci se ze strachu z postupujících spojeneckých armád snažili zbavit důkazů v podobě koncentračních táborů. Proto ničili veškeré zařízení koncentračních táborů a opouštěli je. Vězni byli nuceni bez ohledu na věk a pohlaví nastoupit na mnohakilometrové pochody bez jídla a odpočinku. Tyto pochody obvykle neměly žádný konkrétní cíl.

Protektorát Čechy a Morava: Poté, co Slovensko v březnu 1939

deklarovalo nezávislost, Německo okupovalo zbytek Československa a vyhlásilo Protektorát Čechy a Morava. Říšským protektorem byl jmenován Konrád von Neurath.

Roš hašana (Nový rok): 1. a 2. tišri podle *židovského kalendáře*, připomíná několik významných událostí: stvoření člověka, narození Abraháma, jeho vnuka Jákoba, vyslyšení proseb bezdětných žen Sáry, Ráchel a Chány, osvobození Josefa z egyptského vězení. (více: <http://www.fzo.cz/judaismus/svatky/ros-hasana/>)

Roško, Koloman: bývalý velitel zvláštní „Pohotovostní Hlinkovy gardy“ v Michalovicích a důstojník tzv. rychlé divize, která bojovala po boku SS na ukrajinské frontě.

Roten Falken (Rudí sokolové): mládežnická organizace, která vznikla ve dvacátých letech 20. století v Rakousku a odtud se rozšířila do Československa a Německa. Byla přidružena k sociálně demokratické straně.

Rote Hilfe (Rudé pomoci): německá organizace přidružená jak k Mezinárodnímu Červenému kříži tak ke Komunistické straně Německa. Existovala v letech 1924-36.

Rytmika: kroužek, kde se cvičilo na hudbu.

Sered': založen jako židovský pracovní tábor. Tento tábor fungoval až do vypuknutí slovenského povstání, kdy byl rozpuštěn. Na začátku září 1944 byly obnoveny jeho aktivity a byly zahájeny deportace Židů. Podle svědků od září 1944 do března 1945 bylo ze Seredě vypraveno 11 transportů, tj. 11 532 osob. Nejprve byly posílány do

koncentračního tábora v Osvětimi, později do jiných táborů v Říši. Tábor v Seredi byl zlikvidován koncem 31. března 1945, kdy byl odeslán poslední evakuační transport do terezínského ghetta.

Slánského proces: v roce 1952 se konal vykonstruovaný proces s Rudolfem Slánským, prvním tajemníkem komunistické strany, a dalšími obžalovanými komunisty. V tomto procesu bylo 14 obžalovaných (z toho 11 byli Židé), včetně R. Slánského, uznáno vinnými. Poprava se konala 3. prosince 1952. V roce 1963 byli odsouzení společensky i legálně rehabilitováni.

Slánskiáda: viz Slánského proces

Slánský, Rudolf (1901-1952): český politik, člen komunistické strany od roku 1921 a generální tajemník komunistické strany Československa v období 1945-1951. Byl zatčen na základě falešného obvinění, v listopadu 1952 odsouzen k trestu smrti v tzv. Slánského procesu a oběšen.

Sionismus: hnutí podporující myšlenku nezávislého židovského státu a s tím související návrat Židů do Erec Jisrael. Jedním ze zakladatelů tohoto hnutí je Theodor Herzl (1860-1904), který vypracoval koncept politického sionismu v traktátu „Židovský stát“ (Der Judenstaat, 1896). První sionistický kongres se konal v Basileji (1897) a byla na něm založena Světová sionistická organizace (World Zionist Organization, WZO).

Sionistické hnutí: viz sionismus

Skaut: skauting vznikl v Anglii v roce 1907. Za zakladatele je považován Robert Baden-Powell, významný britský generál. Ze skautingu se postupem času vyvinulo celosvětové

hnutí, jehož smyslem se stala výchova dětí a mladých lidí.

Slovenský stát (Slovenský štát, 1939-1945): Slovensko se po rozpadu Rakouska-Uherska stalo součástí Československa. Po Mnichovské dohodě získalo autonomii (6. října 1938) s Jozefem Tisem jako předsedou vlády. V důsledku slovenských snah o získání nezávislosti na začátku března 1939 byl Tiso sesazen a nahrazen Karolem Sidorem. 14. března 1939 slovenský zákonodárny orgán vyhlásil nezávislost Slovenska.

Sokol: Sokol byl založen v roce 1862 jako první tělovýchovná organizace v rakousko-uherské monarchii. Nejvíce vzkvétal mezi světovými válkami, kdy počet jeho členů přesáhl 1 milion. Sokol byl celkem třikrát zakázán: během 1. světové války, za nacistické okupace a naposledy komunisty po roce 1948. Obnoven byl v roce 1990.

Spartakovi skauti práce: byli levicově orientovanou mládežnickou organizací v Československu, založenou v roce 1924. Tato organizace původně vznikla roku 1920 jako *Skauti práce* a měla blízko k sociálně demokratické straně, po vzniku KSČ se s ní sblížila a přeměnila se na *Spartakovy skauty*. Roku 1924 *Skauti práce* spolu s dalšími komunisticky orientovanými organizacemi založili *Spartakovy skauty práce*.

Šabat (název je odvozen od kmene š-b-t, který znamená *ustat*): sedmý den v týdnu. Šabat je dnem odpočinku, začíná v pátek se západem slunce a končí v sobotu rovněž se západem slunce. Tento den je zakázána „práce“, která však zahrnuje 39 činností spojených se

stavbou chrámu. Na začátku šabatu zapaluje žena svíci a pronáší požehnání, pak se koná společná večeře. Šabat končí obřadem nazývaným *havdala* (rozdělení), který odděluje šabat od předchozích šesti pracovních dní a po něm začíná nový pracovní týden (v Izraeli je první pracovní den neděle).

Šestý pracovní prapor (Šestý robotný prapor): Šestý pracovní prapor byl tvořen armádními útvary na Slovensku, do kterých byli Židé odvedeni v letech 1939, 1940 a 1941. V roce 1942 již Židé nebyli povoláváni do tohoto praporu, protože byli umístěni do prvních transportů.

Techelet Lavan (Blauweiss, Modrobílá): židovské hnutí sdružující mladé lidi, které vzniklo v roce 1919 z organizace Juedischer Wanderbund (založené 1919 v Berlíně, 1920 v Praze). Cílem Techelet Lavan byla příprava mladých lidí na pobyt v Erec Jisrael. Za tímto účelem pořádalo letní a zimní tábory, na kterých se jejich účastníci učili zemědělským pracem potřebným pro život v Palestině. Část jeho členů založila v Palestině roku 1920 kibuc Chefciba.

Terezín: malé pevnostní město, které bylo v době existence Protektorátu Čechy a Morava přeměněno v ghetto, řízené SS (Schutzstaffel, Ochraný oddíl). Židé, nejen protektorátní, byli z Terezína transportováni do různých vyhlazovacích táborů. K hlídání ghetta byli využíváni čeští četníci, kteří někdy pomáhali Židům udržovat kontakty s okolním světem. Navzdory zákazům vzdělávání se v ghettu konala pravidelná výuka a různé kulturní akce. V roce 1943 byl Terezín na okamžik přetvořen na

vzorové židovské osídlení s fiktivními obchody, školou, bankou atd., to vše kvůli kontrolní návštěvě komise Mezinárodního Červeného kříže.

Tiso, Jozef (1887-1947): Římskokatolický kněz a politik. Tiso byl ideologický a politický představitel Hlinkovy slovenské lidové strany. Roku 1930 se stal jejím místopředsedou a v roce 1938 jejím předsedou. 1938-39 se stal poslancem a později prezidentem fašistického slovenského státu. V roce 1947 byl shledán vinným z válečných zločinů, odsouzen k smrti a popraven.

Vohryzek, Viktor (1864-1918): byl spoluzakladatelem Svazu českých pokrokových Židů (1907), který se stal hlavní organizací česko-židovského hnutí.

Vyhlášení nezávislosti Slovenska: viz Slovenský stát.

Vyrekamovat: vyrekamovat z transportu znamená být vyloučen z transportu.

Vysoké svátky: biblické vysoké svátky jsou *roš hašana* a *jom kipur*.

Wehrwolf: německé komando vytvořené koncem 2. světové války, které mělo operovat v týlu spojenců postupujících směrem do Německa. Po válce podnikali výpady např. do českého pohraničí.

Weiss, Josef, rabín (1838 - 1909): maďarský rabín a zakladatel chasidské dynastie Spinka (kterou založil roku 1873). Studoval u řady významných rabínů, např. u rabiho Meira Eisenstaetdtera.

Winton, Sir Nicholas (nar. 1909): britský makléř a humanitární pracovník, který se v roce 1939

podílel na organizování transportů československých židovských dětí do Velké Británie. Bylo tak zachráněno 669 židovských dětí.

Wintonovy děti: Byly zorganizovány celkem tři dětské transporty: první 14. března 1939, druhý 2. srpna 1939, ale třetí (měl odvést 259 dětí) z 1. září 1939 již neodjel, protože vypukla 2. světová válka. První dva transporty odvezly do velké Británie 669 dětí. Ve Velké Británii bylo nutné najít náhradní rodinu, zaplatit 50 liber a pak bylo možné získat pro dítě britské vízum. Věkový limit byl 10-16 let.

Zidor, Michal: četnický velitel, který v západoslovenských Topolčanech aktivně pomáhal při shromažďování Židů určených k transportu.

Zemplínské nářečí: zemplínským nářečím se mluví v zemplínském regionu ve východním Slovensku.

Židovský kalendář: je měsíční solární kalendář s dvanácti měsíci, které trvají třicet nebo dvacet devět dní:

- Tišri: září-říjen
- Chešvar: říjen-listopad
- Kislev: listopad-prosinec
- Tevet: prosinec-leden
- Svat: leden-únor
- Adar: únor-březen
- Nisan: březen-duben
- Ijar: duben-květen
- Sivan: květen-červen
- Tamuz: červen-červenec
- Av: červenec-srpen

- Elul: srpen-září

Dvakrát za sedm let se vkládá mezi adar a nisan 13. měsíc – adar II. (více: <http://www.fzo.cz/judaismus/svatky/>)

Židovští lékaři: Po vzniku Izraele a jeho orientaci na západní svět (USA) se od něj Sovětský svaz odklonil a svůj původní přístup k Izraeli nahradil silným antisionismem a antisemitismem. V souvislosti s ním se v SSSR konal proces s „židovskými lékaři“, kteří byli obviněni z pokusu o vraždu Stalina. V Československu proběhl podobný proces s Rudolfem Slánským a dalšími jeho spolupracovníky, z nichž značná část byla židovského původu.

ČESKOSLOVENSKO

Československo 1918-38

(zdroj: http://www.google.at/imgres?imgurl=http://images1.wikia.nocookie.net/_cb20110204134230/althistory/images/3/31/Map_of_Czechoslovakia_1938.png&imgrefurl=http://althistory.wikia.com/wiki/Category:Czechoslovakia&h=1070&w=2018&sz=232&tbnid=R4MCpNZ826VJ_M:&tbnh=64&tbnw=120&zoom=1&usg=__jku0ZEyb_GPmjK_PjCJwx06_Btk=&docid=IozTmy_PNXPqqM&hl=de&sa=X&ei=uRVcUe3YIcG0tAbG14GIDg&sqi=2&ved=0CKYBEP4dMBM)

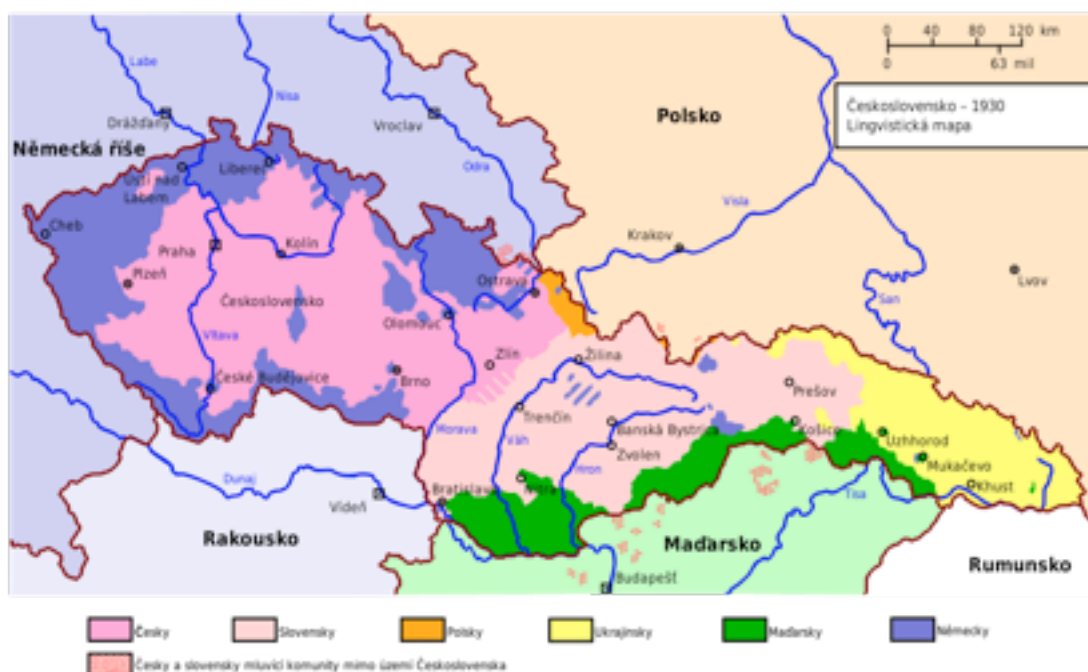
Rozloha: 140 446 km²

Počet obyvateľ: 13 410 750

Počet Židů: 356,542

- Čechy a Morava – 117 551
- Slovensko – 136 737
- Podkarpatská Rus – 102 542 (<http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10007323>)

Lingvistická mapa Československa

(zdroj: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Czechoslovakia_1930_linguistic_map_-_created_2008-10-30-cz.svg)

Národnostní složení:

- Čechoslováci (Češi a Slováci) 9 756 604, tj. 66,24 %
- Němci 3 318 445, tj. 22,53 %
- Maďaři 719 569, tj. 4,89 %
- Rusíni 568 941, tj. 3,86 %
- Židé 204 779, tj. 1,39 %
- Poláci 100 322, tj. 0,68 %
- Cikáni 32 857, tj. 0,22 %
- Rumuni 14 170, tj. 0,10 %
- Jihoslovani 6 026, tj. 0,04 %
- Jiní a neznámí 7 823, tj. 0,05 %

(zdroj: <http://www.codyprint.cz/csr/mapa.html>)

Jazyky:

- Čeština
- Slovenština
- Maďarština
- Němčina
- Polština
- Rusínština
- Romština
- Ruština
- Jidiš

Protektorát Čechy a Morava

(zdroj: chrisinbrno.cr.blogspot.com)

Rozloha: 49 363 km²

Počet obyvatel: 7 380 000 (v roce 1939)

Počet Židů: 118 310

Mapa nacistických koncentračních táborů a ghatt

(zdroj: http://www.holocaust.cz/cz/history/camps/map_details)

Mapa židovského osídlení

(zdroj: www.jewishvirtuallibrary.org)

Československo 1945-92

(zdroj: <http://www.private-prague-guide.com/article/the-velvet-divorce-january-1-1993/>)

- Československo 1945-48
- Československá socialistická republika 1960-68
- Československá federativní socialistická republika 1969-90
- Československá federativní republika 1990-92

Rozloha: 127 900 km²

Počet obyvatel: 13 741 529 (v roce 1961)

Počet Židů: 65 000

- 50 000 (20 000 českých Židů + 30 000 slovenských Židů) – z toho 30 000 Židů se vrátilo z exilu
- 15 000 z Podkarpatské Rusi (nechtěli se stát občany Sovětského svazu)

(zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/historie-cs/153293-odchody-a-navraty-zidu/>)

ČESKÁ REPUBLIKA (1993)

(zdroj: <http://www.euron.org/maps/czech>)

Rozloha: 78 867 km²

Počet obyvatel: 10 505 445 (v roce 2012)

Počet Židů: 3 900, tj. 0.04%

(zdroj: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Judaism/jewpop.html#europe>)

LITERATURA

Výběr z pamětí:

- Fischer, Jan, *Šest skoků do budoucnosti*, Praha, Idea servis 1998.
- Franěk, Jiří F., *Ota Ginz od Petra Ginze a raketoplánu Columbia až k Šolochovovi*, Praha, Sdružení bývalých vězňů koncentračního tábora Schwarzheide 2006.
- Mináčová, Zuzana, *Rekonstrukce rodinného alba*, Praha, nakl. Chemapol 1996.
- Porjes, Ladislav, *Cenzurovaný životopis*, Praha, Fischmann 2006.
- Porjes, Ladislav, *Josele a ti ostatní*, Banská Bystrica, Středoslov. nakl. 1962.

Další paměti:

- Gissingová, Věra, *Perličky dětství*, Praha, Havran 2009.
- Vrba, Rudolf, *Utekl jsem z Osvětimi*, Praha, Sefer 2007.

Zdroje použité v úvodu:

- Čapková, Kateřina, Frankl, Michal, Brod, Peter, heslo „Czechoslovakia“, in Hundert, Gershon David (editor in chief), *The Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, Volume 1, YIVO Institute for Jewish Research, New Heaven - London 2008.
- Čapková, Kateřina. *Češi, Němci, Židé? Národní identita Židů v Čechách 1918-38*, Praha – Litomyšl, Paseka 2005.
- Frankl, Michal, heslo „Slánský trial“, in Hundert, Gershon David (editor in chief), *The Yivo Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, Volume 2, YIVO Institute for Jewish Research USA 2008.
- Heitlingerová, Alena, *Ve stínu holocaustu a komunismu. Čeští a slovenští židé po roce 1945*, Praha, G plus G 2007.
- Sedlák, Petr, *Obnovování a organizace židovských náboženských obcí v českých zemích po druhé světové válce*, Federace židovských obcí v ČR. <http://www.fzo.cz/o-nas/historie/>
- *Statistika*, Federace židovských obcí v ČR. <http://www.fzo.cz/o-nas/statistika/>

Wlaschek, Rudolf M., *Juden in Boehmen. Beitraege zur Geschichte des europaeischen Judentums im 19. und 20. Jahrhundert*, Muenchen, R. Oldenbourg Verlag 1990